

Szwarc, Andrzej

"Pamiętnik XII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich 17-20 września 1979, cz. 3", red. Stefan K. Kuczyński, Katowice 1982 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 74/4, 805-806

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Naród, kultura, osobowość. Księga poświęcona Profesorowi Józefowi Chałasińskiemu, Polska Akademia Nauk, Wydział I Nauk Społecznych, Komitet Nauk Socjologicznych, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1983, s. 760.

W 1974 r. Józef Chałasiński kończył 70 lat. Pojawiła się wówczas inicjatywa uczczenia zbliżającego się 75-lecia urodzin i 50-lecia pracy naukowej Profesora wydaniem książki jubileuszowej. Materiały do publikacji gromadzono w utworzonym z inicjatywy Chałasińskiego Centrum Pamiętnikarstwa Polskiego; opracowywał je kierownik i organizator Centrum, pełniący funkcję sekretarza Komitetu Redakcyjnego Księgi — Franciszek Jakubczak. Przewodniczącą Komitetu została Antonina Kłoskowska, a w jego skład weszli: Władysław Markiewicz, Stefan Nowakowski i Jan Szczepański.

Rok jubileuszu był niestety zarazem rokiem śmierci Józefa Chałasińskiego. Przygotowywane wydawnictwo stało się w ten sposób wyrazem hołdu składanego Jego pamięci. Sądzić można, że ta potężnych rozmiarów książka — przy wszystkich swych niemożliwych chyba do uniknięcia niedoskonałościach w tak trudnej roli — będzie w stanie służyć jako rodzaj ramowego choćby tylko podsumowania szeroko rozumianego dziedzictwa pozostawionego przez Zmarłego.

Wśród autorów 60 zamieszczonych tekstów są twórcy, działacze, pamiętnikarze, a przede wszystkim — naukowcy: socjologowie, historycy, filozofowie, literaturoznawcy, politolodzy, etnologowie, prawnicy, pedagodzy, archeologowie. Bogata to gama specjalności, wielka różnorodność profesji, dobrze odzwierciedlające szerokość zainteresowań Chałasińskiego oraz inspirującą siłę Jego twórczości i działania. Znaleźć możemy tu nazwiska uczonych najwybitniejszych — wspomnijmy tylko przedmowę do „Młodego pokolenia chłopów” pióra Floriana Znanieckiego, a obok niej teksty Teodora Abła („Imigrant polski w rolniczym miasteczku Nowej Anglii”), Stefana Kieniewicza („Legenda Szkoły Głównej”), Tadeusza Kotarbińskiego („Humanistyka bez hipostaz. Próba eliminacji hipostaz ze świata pojęć nauk humanistycznych”), Kazimierza Michałowskiego („Archeologia śródziemnomorska jako czynnik kulturotwórczy”), Władysława Tatarkiewiczza („W sprawie postępu w dziejach estetyki”), Mieczysława Wallisa („Przestrzeń jako wartość”).

Księga zawiera także życiorys Zmarłego i bibliografię jego prac (opracowane przez F. Jakubczaka).

T. K.

Pamiętnik XII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich 17—20 września 1979 cz. III: Sprawozdania z obrad sekcji i sympozjów, red. Stefan K. Kuczyński, Polskie Towarzystwo Historyczne. Uniwersytet Śląski, Katowice 1982, s. 151.

Ogromne opóźnienia wydawnicze, dotyczące nawet znany z dużej i szybkiej produkcji swych prac ośrodek katowicki sprawiły, że trzecia i ostatnia część materiałów śląskiego zjazdu trafiła do czytelników ze znacznym, trzyletnim opóźnieniem. Przypomnijmy przy tej okazji, że dwa pierwsze tomy znalazły się w rękach

kach uczestników sejmu polskich historyków już w trakcie jego obrad. Opóźnienie zawinione zostało zresztą i przez organizatorów, którzy nie dostarczyli redakcji kompletu materiałów. W tej sytuacji drukowana dokumentacja katowickich obrad nie jest i nie będzie już chyba pełna.

Niezależnie od swej wartości teksty publikowane w niniejszym tomie są także świadectwem czasu, który wydaje się bardziej odległy niż wynikałoby to z daty ich powstania. W dziale „Referaty plenarne” przedrukowano przemówienie prof. Henryka Jabłońskiego, Przewodniczącego Rady Państwa PRL, wygłoszone z okazji otwarcia zjazdu oraz referat Jaremy Maciszewskiego pt. „Rola kultury w tworzeniu się nowoczesnego narodu polskiego”. Dalszy ciąg to skrócone zapisy bądź pełne przedruki referatów wygłoszonych podczas obrad sekcji II („Naród—klasa—partia”) oraz IV („Człowiek a środowisko przyrodnicze — lasy i wody w rozwoju cywilizacji”). Dołączono do nich sprawozdania z dyskusji w sekcjach I, II i IV oraz z sympozjów.

A. S.

Edith Ennen, Walter Janssen, *Deutsche Agrargeschichte vom Neolithikum bis zur Schwelle des Industriezeitalters*, F. Steiner Verlag, Wiesbaden 1979, s. XI, 273 = Wissenschaftliche Paperbacks 12, Sozial- und Wirtschaftsgeschichte, hrsg. von Hans Pohl.

Jest to kolejny tom serii interesujących opracowań syntetycznych z zakresu dziejów społeczno-gospodarczych powszechnych i niemieckich. Jako tom pierwszy serii ukazało się w 1973 r. opracowanie E. Kleina poświęcone niemieckiemu rolnictwu doby industrialnej. Rok potem wyszła E. Bleicha prezentacja epoki merkantylizmu (t. 3), a w 1979 r. w opracowaniu G. Alföldy historia społeczna starożytnego Rzymu (t. 8).

Prezentowana tu publikacja powstała w wyniku współpracy archeologa (W. Janssen) i mediewisty (znanej badaczki dziejów miast E. Ennen). Otwiera tom dwudziestostronicowe wprowadzenie charakteryzujące podstawowe źródła dziejów agrarnych oraz metody ich interpretacji. Dalsze wywody autorów podzielono na dziesięć chronologicznych rozdziałów poświęconych epokom — neolitu, brązu, wczesnego i późniejszego żelaza, rzymskiej, plemiennej germańskiej, czasem — Merowingów, Karolingów i Ottonów, rozwiniętego i późniejszego średniowiecza, wreszcie schyłkowi tej epoki i zaczątkom nowożytności (do XVII w.). Wykład odznacza się jasnością, zwięzłością, dyskursywnością, ostrożnością w formułowaniu uogólnień, wreszcie dbałością o ukazywanie regionalnego zróżnicowania poszczególnych zjawisk. W rozdziałach traktujących o czasach „historycznych”, czyli poświadczonych tekstami pisanymi, w oddzielnych paragrafach omówiono kwestie, dla których nudał pozostałości materialne stanowią podstawowe źródło, jak np. osadnictwo, układ gruntów, wytwórczość. W rozdziale ostatnim znajdujemy nawet próbę rekonstrukcji kultury chłopskiej. Wywody autorów uzupełniają zwięzły (aż nazbyt) zestaw literatury, przypisy umieszczone na końcu tekstu (w liczbie znacznej, bo 632), odsyłające przeważnie do dalszych, nieuwzględnionych w spisie publikacji, wreszcie 23 rysunki, plany i mapki. Lakoniczność tekstu oraz jego nasycenie materiałem informacyjnym czyni z książki nie tylko wprowadzającą syntezę, ale również podręczne *memento* dla badaczy, szkoda tylko, że nie zaopatrzone w indeksy, zwłaszcza nazw geograficznych i podstawowych terminów.

S. R.